

IBM SPSS STATISTICS ПРЕЗ ПЕДАГОГИЧЕСКИЯ ПОГЛЕД НА ДОЦ. Д-Р ЗОРНИЦА ГАНЕВА

Зорница Ганева (2016). *Да преоткрием статистиката с IBM SPSS Statistics*. София: Елестра. 712 стр. ISBN 978-619-7292-01-5

Вяра Гюрова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Силата на един автор е в това написаното от него да се помни и използва и когато него вече го няма. Доц. д-р Зорница Ганева физически вече не е сред нас, но продължава да ни впечатлява с нови трудове, написани с прецизност, научна безпристрастност, но и с „грижа за читателя“ – така, както тя го умееше. Новата ѝ книга „Да преоткрием статистиката с IBM SPSS Statistics“ е поредното доказателство за това. Грижата за читателя, която обикновено се проявява в достъпността на стила и езика, тук е грижа за студентите от Факултета по педагогика, на които тя водеше такъв учебен курс.

Книгата е първа по рода си на тази тема, написана от педагог-психолог. Тя е изключително ценно помагало (учебник) за студенти, млади (и не толкова млади) научни работници, чиято основна подготовка не е по статистика, но за които познаването и използването на статистически методи е необходимост в търсенето на доказателства за научните им хипотези и теории. Затова е прав британският академик и професор Мартин Барет (от Университета в Съри), който в предговора към книгата¹⁾ пише: „Настоящата книга съдържа огромно количество изключително ценна информация и насоки за широк диапазон от количествени статистически процедури“, които „наистина формират сърцевината на този набор от инструменти и всички професионални изследващи психолози трябва да знаят как да използват тези инструменти. Като дава сравнително прости



обобщения на тези инструменти и достъпни и разбираеми насоки за това как да се използват, Зорница Ганева е направила достойна за уважение услуга за обещаващите психолози. Тази книга е безценен ресурс за всеки, който иска да научи как да анализира доказателства с цел тестване на психологически теории строго и професионално“.

Може да се добави, че не само младите психолози има какво да научат от този внушителен (712 страници!) труд. Както пише авторката в обръщението си „Към читателите“⁽²⁾, „независимо от сферата на интереси и работа на читателите [...]“ целта на книгата е „да покаже как се анализират числови данни, как се извлича информацията, която съдържат, и как се представят резултатите по неопровержим, логичен и точен начин“. Като „самоучител по статистика и IBM SPSS Statistics“, „целта ѝ е да помогне на студенти и изследователи да придобият минимално необходимите знания, за да могат самостоятелно да планират, провеждат и представят научно получените резултати от статистическото изследване“.

В изпълнение на така заявената цел съдържанието на книгата е организирано логично в структура от 25 глави, която води читателя от общото към конкретното, от по-простото към по-сложното. Първата глава изпълнява „въвеждащата“ функция да даде базови познания за статистиката като наука чрез любопитни данни от нейната история и представяне на основни теории и концепции и така да убеди читателя в ползата от нейното изучаване.

Подобен характер, но по отношение на научното изследване, има втора глава – да „обясни“ на читателя основните характеристики на научното изследване, да му разясни базовите понятия (в т.ч. статистически и математически), съставляващи научния апарат на всяко изследване; да го преведе стъпка по стъпка през процеса на осъществяване на научно изследване – от формулирането на тема и изследователските въпроси до представяне на резултатите в научна публикация.

Трета глава изпълнява въвеждаща функция по отношение на компютърния статистически пакет IBM SPSS Statistics. Тя е своеобразен увод в предназначението, историята, същността и значението на този пакет, който е „специално „скроен“ за нуждите на социалните науки. „Ако условно се смята – пише З. Ганева, – че статистическият анализ е пътят, който трябва да се извърви в процеса на провеждане на научни изследвания, то IBM SPSS Statistics е Мерцедесът за колегите, които работят в социалните науки. Другите статистически пакети са други марки превозни средства (Волво, БМВ). Съществува възможност пътят да се измине и пеша, т.е. всичките статистически изчисления да се направят на ръка. Всеки сам избира как да извърви пътя, а изборът да се работи с IBM SPSS Statistics, е само една от възможностите“⁽³⁾.

От четвърта до 24 глава читателят навлиза във все по-дълбоките води на използването на пакета IBM SPSS Statistics за обработка на събраните данни (създаване на база данни, матрица (файл) с данни или матрица на изследване-

то), работата с базата данни (променливи и ска̀ли), обобщаване и визуализация на данните чрез стойности, величини, индекси, таблици, графики, диаграми, фигури, оценки, проверка на надеждността и валидността на резултатите, в т.ч. чрез допълнителни измервания.

Сред предимствата на използването на пакета IBM SPSS Statistics са възможностите за различни видове анализи на данните. А както пише Зорница Ганева, „Изборът на подходящ статистически анализ за научно изследване е изцяло творчески процес, който често граничи с изкуство“⁽⁴⁾. Затова тя умело въвежда читателя в това изкуство чрез практически стъпки и съвети за факторите при избора на статистическа процедура, спецификата на дескриптивната статистика, прилагането на дедуктивна съпоставителна статистика (тест и анализи), интерпретация на резултатите от статистическия тест. Обект на отделни глави са най-често използваните научни анализи на данни – корелационен, линеен регресивен, факторен, дисперсионни анализи (еднофакторни, двуфакторни, многомерни), клъстерен анализ и др., основаващи се на съответните ска̀ли на измерване.

Последната 25 глава е посветена на конструирането на нова ска̀ла на измерване. Процесът е представен в 11 стъпки, коректно анализирани поотделно и представени чрез примера на конструиране на ска̀ла за измерване на етническа идентичност. Следва описание на шестте основни етапа на анализа на скалата за измерване.

В края на тази богата на анализи книга авторката представя метаанализа като „количествен метод за систематизация на вече проведени изследвания по една и съща тема в обобщен резултат“⁽⁵⁾, като анализира неговата специфика, етапи на провеждане, преимущества и ограничения и обобщава основни акценти, свързани с разработването и анализа на ска̀ла на измерването.

За улесняване на разбирането на съдържанието в края на всяка глава са приложени упражнения (задачи), които следва да се решат от читателя, чиито отговори са събрани в първото приложение („Отговори на упражненията“). В помощ на читателя са и терминологичните речници (англо-български и българо-английски, руско-български и българо-руски), както и тълковният речник с работни дефиниции на основните термини, използвани в книгата. Приложени са и два списъка с литературни източници на български, руски, английски и др. езици – използвана литература от автора в книгата (128 заглавия) и използвана литература в примерите (57 заглавия).

Книгата завършва с показалец, който улеснява търсенето по дума (предмет или име) на конкретна информация в този изключително богат по съдържание труд.

В *заключение* може да се обобщи, че книгата на Зорница Ганева „Да преоткрием статистиката с IBM SPSS Statistics“ надхвърля очакванията, заложените в заглавието. От позицията на педагог, който учи, води и напътства, авторката разкрива увлекателно и компетентно света на научното изследване, като го

прави по-малко сложен и по-малко плашещ за „начинаещите“ и с малък опит „неспециалисти“, каквито са студентите и младите (а и не само младите) изследователи, както сама ги определя тя като хора с различни интереси от различни професионални области – „образование, здравеопазване, психология, педагогика, социална работа, бизнес, спорт и т.н.“⁽⁶⁾. И така им помага да се чувстват по-уверени и по-убедителни в това, което правят, по пътя, който са поели. Поради тази причина книгата на Зорница Ганева „Да преоткрием статистиката с IBM SPSS Statistics“ заслужава да намери място в библиотеката на всеки педагог, психолог или друг специалист, поел по пътя на науката.

БЕЛЕЖКИ

1. Ганева, З. (2016). Да преоткрием статистиката с IBM SPSS statistics. С., Изд. Елестра ЕОД, с. 24.
2. Пак там, с. 29.
3. Пак там, с. 67.
4. Пак там, с. 239
5. Пак там, с. 611.
6. Пак там, с. 29.

IBM SPSS STATISTICS THROUGH THE PEDAGOGICAL POINT OF VIEW OF DR. ZORNITZA GANEVA, ASSOC. PROF.

Abstract. The article presents the new book of Dr. Zornitza Ganeva, Assoc. Prof., named “Discovering statistics using IBM SPSS Statistics”. It is the first book, written by a pedagogue about one of the most popular computer packages – “IBM SPSS Statistics”, which helps statistical processing of research data. The book, written as a handbook, helps in the understanding of research work’s essence, as well as the meaning of statistical information by its accessible language and style, sufficient explanations, useful information and “step by step” methodological approach.

✉ **Prof. Viara Gyurova, DSc.**
Faculty of Education
Sofia University
15, Tsar Osvoboditel Blvd.
1504 Sofia, Bulgaria
E-mail: viaragyurova@abv.bg